

ULOGA KVALITETE OBITELJSKIH INTERAKCIJA NA PONAŠANJA DJECE U VRŠNJAČKOM NASILJU

dr. sc. Anna Alajbeg, predavač, Prirodoslovno-matematički fakultet u Splitu⁴⁰

dr. sc. Sonja Kovačević, izvanredni profesor, Filozofski fakultet u Splitu⁴¹

mr. sc. Joško Barbir, asistent, Filozofski fakultet u Splitu⁴²

Sažetak: *Nasilje među djecom u suvremenoj znanstvenoj literaturi prepoznaje se kao raširen i ozbiljan javnozdravstveni problem s dugoročnim negativnim posljedicama za djecu i mlade koji u njemu sudjeluju. Sukladno Bronfenbrennerovoj socijalno-ekološkoj teoriji nasilje među djecom promatra se kao rezultat složene interaktivne međupovezanosti individualnih i kontekstualnih čimbenika (obitelj, škola i sl.) i ishoda tijekom vremena. Vršnjačko nasilje se pri tom analizira kao grupni fenomen u kojem djeca mogu biti angažirana u ulogama, a to su: žrtve, počinitelj, aktivni pomoćnik, pasivni pomoćnik, branitelj i promatrač. Stoga je cilj ovog rada dati pregled dosadašnjih istraživanja koja su se bavila ulogom obiteljskih (kvaliteta interakcija) čimbenika u različitom angažmanu djece u vršnjačkom nasilju. Pregledom dosadašnjih istraživanja želi se doprinijeti boljem razumijevanju fenomena vršnjačkog nasilja, a osobito čimbenika koji ga predviđaju te mogu biti važno novo polazište za izradu školskih preventivnih programa.*

Ključne riječi: *nasilje među djecom, obiteljske interakcije*

Vršnjačko nasilje odavno je prisutno među djecom, a danas ovaj fenomen predstavlja javnozdravstveni problem (Craig i sur., 2009; Gini i Pozzoli, 2009) budući da je utvrđeno da ugrožava i fizičko i mentalno zdravlje djece i mladih (Ferrara i sur., 2018). U literaturi postoje brojne definicije vršnjačkog nasilja, ali se njihovom sintezom (Olweus, 1998; Gini i sur., 2008; Wang i sur., 2009; Bilić, 2012; 2013) najčešće definira kao skup izravnih i neizravnih agresivnih ponašanja koje karakterizira nemoralno, namjerno i neprijateljsko djelovanje usmjereno na izazivanje tjelesne i/ili emocionalne štete od strane jednog ili više učenika koji su realno ili percipirano fizički snažniji, odnosno psihološki ili socijalno moćniji, a žrtva je nemoćna oduprijeti se i sama se obraniti.

Sredinom devedesetih godina 20. stoljeća utvrdilo se da djeca u vršnjačkom nasilju osim što mogu biti u ulozi počinitelja i žrtve, mogu se angažirati i u drugim ulogama, a to su: aktivni pomoćnik (ne inicira nasilje, ali se priključuje činu nasilja i pomaže počinitelju), pasivni pomoćnik (fizički ne sudjeluju u činu nasilja, ali bodre počinitelja dajući mu podršku pljeskanjem, navijanjem, ohrabivanjem i sl.), branitelj

---

⁴⁰ aalajbeg@pmfst.hr

⁴¹ sonja@ffst.hr

⁴² jbarbir@ffst.hr

(zauzimaju se za žrtvu i brane je) i promatrač (promatraju nasilje, ali ne daju podršku ni žrtvi ni počinitelju) (Salmivalli i sur., 1996; Alajbeg i Kovačević, 2019). Salmivalli (2010) navodi da je najviše djece osnovnoškolske dobi u vršnjačkom nasilju angažirano u ulozi promatrača (26-30 %), zatim pomoćnika (20-29 %), te branitelja (17-20 %).

Vršnjačko nasilje je vrlo kompleksna pojava, te je najbolje objašnjava Bronfenbrennerova teorija ekoloških sustava (Bronfenbrenner, 1994) prema kojoj na razvoj i ponašanje djeteta djeluju različiti okolinski sustavi koji su u interakciji. Stoga različite uloge djece u vršnjačkom nasilju možemo objasniti nekim čimbenicima koji se nalaze u različitim sustavima Bronfenbrennerove teorije ekoloških sustava.

Prvo, tu je obiteljsko okruženje (mikrosustav) koje najizravnije djeluje na djetetov razvoj od ranih godina, što se odražava na djetetovo ponašanje u kasnijoj dobi (Bronfenbrenner, 1994). U obiteljskom okruženju dijete provodi najviše vremena, stječe mnoge važne socijalne i kognitivne vještine, te razvija (dobre ili loše) stavove, uvjerenja i vrijednosti (Vasta i sur., 2005). S obzirom da je obitelj dinamički sustav u kojem svaki član utječe na druge članove, u ovom radu cilj je dati pregled dosadašnjih istraživanja koja su se bavila načinom djelovanja obiteljskog okruženja na djetetovo ponašanje, kako pozitivno, tako i negativno.

Smatra se da u objašnjenju vršnjačkog nasilja značajnu ulogu ima odnos roditelji-dijete. Obitelj je često izvor sigurnosti i zaštite za djecu, ali ponekad se može dogoditi upravo suprotno. Postoje zaštitni i rizični čimbenici obiteljskih interakcija o kojima ovisi razvoj nasilničkog ponašanja kod djece. „Rizični faktori su sva ona stanja i okolnosti koja povećavaju vjerojatnost razvoja nekog psihopatološkog procesa, dok zaštitni potiču i održavaju zdravi razvoj“ (Vulić Prtorić, 2002).

Neki od rizičnih obiteljskih faktora koji se povezuju s nasilničkim ponašanjem kod djece su: slaba kohezivnost unutar obitelji, negativan odnos između roditelja i djeteta, slaba komunikacija s djetetom, ne pružanje podrške djetetu (posebno emocionalne), visok stupanj agresivnosti među partnerima, zlostavljanje i zanemarivanje djeteta i slično, dok su neki od zaštitnih faktora: kohezivnost među članovima obitelji, roditelji su brižni, puni ljubavi, emocionalno topli i dostupni, imaju pozitivnu komunikaciju s djetetom, aktivno nadgledaju dijete, koriste primjerene modele za rješavanje sukoba, te pružaju djetetu dovoljno podrške (Velki, 2012).

Obiteljske interakcije prema teoriji roditeljskog prihvaćanja i odbacivanja Ronalda Rohnera (1975) (PART - parental acceptance- rejection theory) opisuju se upravo kroz navedene dvije dimenzije: a) roditeljsko prihvaćanje (emocionalna toplina, intimnost, bliskost, pružanje podrške, povjerenje i razumijevanje) i b) roditeljsko odbacivanje (kontrola, emocionalno zanemarivanje, nerazumijevanje, prevelika zahtjevnost, kažnjavanje), a roditeljsko prihvaćanje podrazumijevamo pod kvalitetnim obiteljskim interakcijama (Vulić Prtorić, 2002).

Prihvaćanje i odbacivanje od strane roditelja

Na osnovi dimenzija prihvaćanja i odbacivanja Rohner (1999) opisuje dva tipa roditelja, a to su: prihvaćajući i odbijajući roditelji. Prvi tip roditelja su oni koji prihvaćaju dijete, te mu pokazuju fizičku (npr. grljenje, ljubljenje, tješenje) i verbalnu (npr. pohvala, lijepe riječi o djetetu) ljubav. Takvi roditelji su emocionalno topli, razumiju dijete, pružaju podršku, pokazuju mu da ga prihvaćaju, a svoja očekivanja jasno argumentiraju doprinose stvaranju osjećaja ugone kod djeteta što uključuje i svjesnost djeteta da je prihvaćeno kao osoba (Klarin i Đerđa, 2014). Drugi tip roditelja jesu oni koji odbacuju dijete i pokazuju neprijateljstvo i agresiju prema djetetu ili ga mogu zanemarivati, biti indiferentni prema njemu ili imati smanjen osjećaj za djetetove fizičke i emocionalne potrebe (Rohner i sur., 2012). Emocionalno hladni roditelji ne pokazuju ljubav i prihvaćanje, već ljutnju i nerazumijevanje, a pred dijete postavljaju prevelike zahtjeve, a rezultat takvog odnosa je osjećaj odbačenosti (Klarin i Đerđa, 2014).

Emocionalna toplina, odgovornost i sigurnost od strane roditelja pozitivno utječu na dječji razvoj, dok roditeljsko odbijanje ima negativne posljedice za socijalni i emocionalni razvoj djeteta, pa tako djeca koja odnos s roditeljima percipiraju emocionalno hladnim i nepodržavajućim u većoj mjeri pokazuju agresiju i neprijateljstvo prema vršnjacima, imaju niže samopouzdanje i samopoštovanje (Onyskiw i Hayduk, 2003).

Kontrola roditelja također se povezuje s prihvaćanjem i odbacivanjem. Pettit i sur. (2001) navode da kontrola može biti bihevioralna i psihološka. Bihevioralna kontrola podrazumijeva roditeljsko ponašanje koje je popraćeno podrškom i pozitivno se odražava na psihosocijalni razvoj djece, jer roditelji imaju aktivnu ulogu u procesu socijalizacije djeteta i usvajanja normi i standarda društveno prihvatljivog ponašanja.

Suprotno bihevioralnoj kontroli, psihološka kontrola odnosi se na negativno roditeljsko ponašanje koje je usmjereno na nametljivost, prisilu, te manipulativnu kontrolu dječjeg psihološkog svijeta (Smetana i Daddis, 2002; Silk i sur., 2003). Takvim se ponašanjem roditelja potiče osjećaj krivnje ometajući potrebu djeteta za razvoj autonomije, samopoštovanja i osobnog identiteta (Klarin i Đerđa, 2014).

Roditeljsko odbacivanje prethodi razvoju poremećaja u ponašanju kod djeteta i potiče dijete na neprijateljsko i agresivno ponašanje, i ukoliko se dijete kontinuirano nasilno ponaša i roditelji mu pokazuju sve manje topline i podrške (Vulić Prtorić, 2002).

U istraživanju Sentse i sur. (2010) kojeg su proveli na uzorku od 1023 adolescenta pokazalo se da roditeljsko odbijanje se značajno odražava na psihopatološke probleme kod djece, te da je odbacivanje od strane roditelja izraženije kod dječaka, dok je kod djevojčica izraženije prihvaćanje od strane roditelja.

I u istraživanju u Hrvatskoj (Vulić Prtorić, 2002) utvrđeno je da djevojčice koje percipiraju da ih majka odbacuje, tj. da je prema njima gruba ili da ih zanemaruje, doživljavaju i veći broj depresivnih simptoma, dok je dječacima značajniji odnos s ocem, koji im predstavlja identifikacijski model i oni, za razliku od djevojčica, imaju veću potrebu za njegovim prihvaćanjem, stoga je njihova percepcija očevog odbacivanja značajnija od percepcije djevojčica, a tim se dječaci više anksiozniji ukoliko primaju više negativnih ponašanja od oca.

Djeca pri tumačenju svog odnosa s roditeljima majku opisuju kao brižniju od oca, pomaže im više ali i dopušta, te je općenito češće s njima u svakodnevnim aktivnostima, dok oca više percipiraju kao onog koji daje financijsku podršku, koji je autoritativan i koji kontrolira. S majkom mogu otvoreno pričati o svojim problemima, nadama i planovima, dok oca percipiraju kao osobu koja daje savjete ili s kojom se mogu zabavljati. Kritike i negativne poruke upućene od strane majke djeca lakše prihvaćaju nego kada ih uputi otac. Međutim, očevo odbacivanje je najviše povezano s različitim oblicima agresivnog, delikventnog i ovisničkog ponašanja (Vulić Prtorić, 2002), a prihvaćanje od strane oca pozitivno je povezano s kvalitetnom interakcijom s vršnjacima i negativno s odbijanjem od strane druge djece (Raboteg-Šarić, 2014).

Onder i Yurtal (2008) navode kako djeca koja su žrtve vršnjačkog nasilja kao i počinitelji nasilja imaju negativniju percepciju o svojoj obitelji, a pritom se kod počinitelja značajnima pokazala neadekvatno rješavanje obiteljskih problema i lošija komunikacija među članovima obitelji, dok se kod žrtava značajnima pokazala lošija komunikaciju, te nedostatak bihevioralne kontrole.

U istraživanju Rajhvajn Bulat i Ajduković (2012) utvrđeno je da su počinitelji-žrtve (provokativne žrtve) značajno nezadovoljniji obiteljskim interakcijama u odnosu na djecu koja su angažirana samo u ulozi žrtve ili počinitelja. Smokowski i Kopasz (2005) u svom istraživanju utvrdili su da najviše negativnih roditeljskih ponašanja ima u obiteljima djece provokativnih žrtvi, a zatim u obiteljima djece počinitelja nasilja.

Roditeljsko ponašanje i uvjeti u kojima dijete odrasta imaju značajnu ulogu u razvoju nasilnog ponašanja djece, ali i strašljivog obrasca reakcija u oblikovanju čudi djeteta, a među činiteljima koji pospješuju nasilništvo ili agresiju, vrlo su važni loši uvjeti života u kojima dijete odrasta, te određeni oblici roditeljskog odgoja, a osobito obiteljski problemi i teškoće (Olweus, 1998).

Privrženost između roditelja i djece

Prema *teoriji privrženosti* (čiji je osnivač engleski psihijatar i psihoanalitičar, Bowlby (1969)) uzroci nasilnih ponašanja nastaju već u najranijem djetinjstvu. Iskustva koja dijete stječe u najranijem djetinjstvu utječu na kasniji doživljaj sebe i drugih (Buljan Flander i sur., 2010).

Ako su roditelji brižni, pažljivi, pružaju djetetu ljubav i na pravi način odgovaraju na djetetove razvojne i emocionalne potrebe, dijete će razviti *sigurnu privrženost*, time sebe doživljava kao vrijednu osobu, a druge ljude kao pouzdane, predvidive i pozitivne. Nasuprot tome, djeca čiji roditelji nisu dosljedni i ne odgovaraju zadovoljavajuće na djetetove potrebe u najranijoj dobi te mu ne pružaju dovoljno pažnje i ljubavi, uspostavljaju površan odnos, dijete će razviti *nesigurnu privrženost*. Djeca s nesigurnim tipom privrženosti imaju emocionalne i socijalne poteškoće, nisko samopoštovanje, nedostatak samokontrole i nesamostalna su te se ne snalaze u novim situacijama koje im izazivaju neugodu i stres, a u traženju se pažnje često nasilno ponašaju (Buljan Flander i sur., 2010; Velki, 2012).

U dosadašnjim istraživanjima (Nikiforou i sur., 2013) utvrđeno je kako je izraženija privrženost djeteta s majkom, nego s ocem, jer su majke osjetljivije na potrebe djece i svoje ponašanje prilagođavaju ponašanju djeteta čime razvijaju sigurnu privrženost. Olweus (1998) ističe kako je u najranijoj dobi iznimno važan emocionalni odnos roditelja s djecom, a posebno odnos s majkom. Bez obzira na spol, dijete koje u prvoj godini života ostvari sigurne socijalne odnose s majkom, obično ima i bolje socijalne kompetencije u interakciji s vršnjacima, te su općenito sabranija su i manje uznemirena (Klarin i sur., 2014).

Raboteg-Šarić (2014) navodi da je u razdoblju puberteta odnos adolescenata s roditeljima da često popraćen pojačanim sukobima, smanjenom obiteljskom kohezivnošću i većim emocionalnim distanciranjem od roditelja, jer u toj dobi dolazi do znatnih promjena u kognitivnom funkcioniranju djece.

Nickerson i sur. (2008) utvrdili su da sigurno privrženata djeca pokazuju mnoge pozitivne osobine nego djeca čiji su odnosi s roditeljima niže kvalitete. Jedna od tih osobina je djetetova kognitivna kompetentnost, znatizeljnija su i uspješnija u rješavanju problema. Imaju i bolju socijalnu kompetenciju, spremnija su na suradnju, poslušnija, bolje slažu s vršnjacima, rijetko razvijaju emocionalne ili ponašajne probleme, a u situacijama vršnjačkog nasilja često se angažiraju u ulozi branitelja.

Stilovi roditeljstva

Socijalni razvoj djece pod snažnim je utjecajem roditeljskih stavova o odgoju i njihovih odgojnih postupaka (Alajbeg i sur., 2018). Postupci koje primjenjuju određuju djetetov razvoj (Vasta i sur., 2005).

Kombinacijom dviju dimenzija roditeljstva (roditeljske topline i roditeljske kontrole) dolazimo do četiri opća stila roditeljstva (autoritativni, autoritarni, popustljivi i ravnodušni) za koja je utvrđeno da dovode do različitih ponašanja kod djece (Maccoby i Martin, 1983).

Vasta i sur. (2005) navode da roditelji koji su visoko na dimenziji topline i nadzora su *autoritativni roditelji*, oni su skrbni i osjetljivi prema svojoj djeci, ali postavljaju jasne granice pred dijete, stoga ovaj roditeljski stil ima najpozitivniji učinak na djetetov socijalni razvoj. Djeca takvih roditelja su znatizeljna, samouvjerena, akademski uspješna i samostalna.

Adolescenti autoritativnih roditelja imaju bolje socijalne kompetencije, manje su skloni rizičnim oblicima ponašanja, a uz to autoritativni stil roditeljstva povezan je i s pozitivnim indikatorima psihološke dobrobiti adolescenata poput samopouzdanja, zadovoljstva životom, srećom i optimizmom (Raboteg-Šarić, 2014).

Roditelji koji su nisko na dimenziji topline, a visoko na dimenziji nadzora su *autoritarni roditelji*. Oni su vrlo zahtjevni, uspostavljaju strogu kontrolu nad ponašanjem svoje djece i prisiljavaju ih na ispunjavanje zahtjeva prijetnjama i kažnjavanjem, pa tako njihova djeca ne reaguju dobro na njihove odgojne postupke zbog čega se lako uzrujaju, čudljiva su, te imaju više problema u ponašanju i pokazuju sklonost agresiji ili suprotno tome, povlače se u sebe i postaju nesigurna (Vasta i sur., 2005) zbog čega je moguća njihova izloženost viktimizaciji ili počinjenju nasilja (Smokowski i Kopasz, 2005). Curtner-Smith (2000) navodi da je posebno kod djece koja su žrtve nasilja otac sklon kritiziranju djeteta.

Popustljivi ili permisivni roditelji visoko su na dimenziji topline, ali nisko na dimenziji nadzora, pokazuju ljubav prema djetetu i emocionalno su osjetljivi, prihvaćaju i ohrabruju svoju djecu, no postavljaju malo ograničenja u djetetovom ponašanju, pa su njihova djeca često impulzivna, nezrela i bez kontrole (Vasta i sur., 2005). U dosadašnjim istraživanjima (Georgiou, 2008; Rigby, 2013) utvrđeno je da djeca zbog nedostatka kontrole i popustljivosti roditelja pokazuju sklonost neprijateljskom i nasilničkom ponašanju.

I na kraju, četvrti odgojni stil čine *ravnodušni roditelji* koji su nisko i na dimenziji topline i na dimenziji nadzora, pa tako postavljaju malo ograničenja svojoj djeci, posvećuju im manje pažnje i emocionalne podrške što rezultira neposluhom djeteta, zahtjevna su, a u interakciji s vršnjacima ne sudjeluju primjereno (Vasta i sur., 2005). Čak i kada su svjesni djetetove agresije, roditelji je često zanemaruju jer smatraju da je samo prolazna faza (Smokowski i Holland Kopasz, 2005), a nedostatak roditeljske topline i pažnje u najranijem djetinjstvu povećava vjerojatnost djetetovog nasilnog ponašanja prema vršnjacima, što je posebno izraženo kod dječaka (Olweus, 1998). Isti autor navodi da ukoliko su roditelji popustljivi i tolerantni, ne utvrđuju stroge granice zbog nasilničkog ponašanja prema vršnjacima, braći i odraslima, razina će se djetetove agresivnosti vjerojatno povećati. Stoga je nužno postaviti jasne granice i pravila u ponašanju djeteta, no to se ne smije učiniti ili korigirati tjelesnim kažnjavanjem, jer popustljivo ponašanje odraslih prema počinitelju nasilja neće pomoći da prevladaju antisocijalne oblike ponašanja.

Obitelji počinitelja nasilja često su problematične (Olweus, 1998), a njihovi roditelji uglavnom su hostilni i indiferentni prema njima (Bilić i sur., 2012:277). Počinitelji obično odrastaju u obiteljima gdje nedostaje emocionalne topline i kohezije među članovima obitelji. Djeca koja čine nasilje često odrastaju bez jednog roditelja (obično oca) (Espelage i sur., 2000), a njihove majke su depresivne, te slabo uključene u djetetove aktivnosti (Duncan i sur., 2009).

Klarin (2002) navodi da i roditelji djece žrtava vršnjačkog nasilja često imaju ravnodušan odgojni stil. Isto kao i kod počinitelja nasilja, te žrtava, i djeca počinitelji-žrtve (provokativne žrtve) nerijetko dolaze iz obitelji u kojima prevladava indiferentan ili autoritaran odgojni stil roditelja, te doživljavaju roditeljsko odbacivanje, emocionalnu hladnoću, zanemarivanje (posebno od strane majke), roditelji su nedosljedni u discipliniranju, te ih često tjelesno kažnjavaju (Velki, 2012). U odnosu na djecu koja su angažirana kao počinitelji nasilja ili žrtve, provokativne žrtve češće su izložena nasilnom ponašanju između roditelja (Bowes i sur., 2009). Ukoliko su sukobi, nesuglasice ili otvorene svađe među roditeljima česte i odvijaju se u prisutnosti djeteta razvijaju nesigurne odnose za djecu i povezani su s neprimjerenim ponašanjem djeteta (Olweus, 1998). Pa tako počinitelji i provokativne žrtve uče modeliranjem da je nasilje primjeren način rješavanja problema i postizanja cilja, a posebno u situacijama kada procjene nadmoć u odnosu na potencijalne žrtve (Bowes i sur., 2009; Velki, 2012).

Treba još napomenuti, da kod djece žrtava vršnjačkog nasilja osim što roditelji obično imaju indiferentan odgojni stil nerijetko dolaze i iz kohezivnih obitelji koje karakterizira pretjerano međusobno uplitanje u

živote članova obitelji, pa se prema djetetu odnose prezaštitnički i strogo kontroliraju njegovo ponašanje, te obrazovne i socijalne aktivnosti (Dake i sur., 2003; Smokowski i Kopasz, 2005).

Roditeljska uključenost u djetetov život i prezaštitnički odnos prema djetetu može predstavljati problem. „Takvi roditelji često izbjegavaju konflikte jer smatraju kako se dijete ne bi moglo s time nositi. No, na taj način ne pružaju svom djetetu primjer prikladnih vještina rješavanja problema. Mnogi roditelji žrtava postaju previše uključeni u aktivnosti svoje djece kako bi nadoknadili djetetove nedostatne socijalne vještine, a takvo zaštitničko ponašanje roditelja može biti uzrok i posljedica nasilja među vršnjacima koje doživljavaju njihova djeca“ (Bilić i sur., 2012:272).

Roditelji koji smatraju da im je dijete nesigurno i anksiozno, te vjeruju da se nije u stanju suočiti sa sukobima, onemogućuju djetetu da razvije potrebne vještine za rješavanje konflikata među vršnjacima na prikladan način (Smokowski i Holland Kopasz, 2005).

Optimalno roditeljstvo uključuje i toplinu i nadzor, jer djeca imaju potrebu osjećati se voljenima i prihvaćenima, ali moraju razumjeti pravila ponašanja koja će njihovi roditelji zahtijevati da ih se slijedi (Vasta i sur., 2005).

Kako kod djece koja su u vršnjačkom nasilju angažirana kao počinitelji, žrtve ili provokativne žrtve, tako i kod djece koja su aktivni pomoćnici, pasivni pomoćnici, branitelji i promatrači trebamo upoznati njihove obitelji kako bismo bolje razumjeli razloge njihova angažmana u vršnjačkom nasilju.

Zaključak

Krajnji je cilj ovog rada na temelju dosadašnjih istraživanja dati preporuke za izradu preventivskih i intervencijskih programa kojima bi se djelovalo na sprječavanje i smanjenje vršnjačkog nasilja. Iznimno je važno uočiti potencijalnu ulogu u kojoj dijete može biti angažirano u vršnjačkom nasilju ili je u toj ulozi već angažirano te im pružiti odgovarajuću psihosocijalnu pomoć. Dakle, važno je naglasiti da nije dovoljno pružiti pomoć samo žrtvama i počiniteljima, već i djeci koja se u vršnjačkom nasilju angažiraju u drugim ulogama. Jedino kvalitetnom prevencijom djeluje se na otklanjanje problematičnih i povećanje prosocijalnih oblika ponašanja (Handler i sur., 2007). Budući da se dosadašnjim istraživanjima utvrdilo kako kvaliteta obiteljskih interakcija predviđa različiti angažman djece u vršnjačkom nasilju, prevencija bi trebala obuhvatiti i edukaciju roditelja od strane stručnih suradnika i učitelja o nezlostavljajućim metodama i stilovima odgoja, pružanju podrške djetetu, kvalitetnoj komunikaciji između članova obitelji, a posebno komunikaciji između roditelja i djece. Roditelje treba educirati o razvoju pozitivne komunikacije s djecom, jer kvalitetnom komunikacijom roditelji razvijaju i bolju privrženost s djetetom te savjetovanjima o prosocijalnom ponašanju utječu na razvoj empatije što pridonosi i većoj moralnoj osjetljivosti djeteta.

Literatura

Alajbeg, A., Davidović, N. V. i Bilić, V. (2017). Role of Parental Acceptance or Rejection in Predicting Different Engagement of Children in Peer Violence. *International Journal of Progressive Research in Education*, 1(1), 1-11.

Alajbeg, A. i Kovačević, S. (2019). Contribution of sociodemographic factors to different engagement of children in peer violence. *Violence and gender*, 6(1), 1-10.

Bilić, V. (2012). Značenje nekih aspekata morala i moralnog opravdavanja u razumijevanju nasilja prema vršnjacima u realnom i virtualnom svijetu. *Nova prisutnost: časopis za intelektualna i duhovna pitanja*, 10 (3), 459-476.

Bilić, V. (2013). Violence among peers: the role of victims' defenders, perpetrators' helpers and supporters and bystanders. *Život i škola: časopis za teoriju i praksu odgoja i obrazovanja*, 30 (2), 193-209.

Bilić, V., Buljan Flander, G. i Hrpka, H. (2012). Nasilje nad djecom i među djecom. Jastrebarsko: Naklada Slap.

Bowes, L., Arseneault, L., Maughan, B., Taylor, A., Caspi, A. i Moffitt, T. E. (2009). School, neighborhood, and family factors are associated with children's bullying involvement: A nationally representative longitudinal study. *Journal of the American Academy of Child & Adolescent Psychiatry*, 48 (5), 545-553.

Bowlby, J. (1969). Attachment and loss v. 3 (Vol. 1). Random House. Furman, W., & Buhrmester, D.(2009). *Methods and measures: The network of relationships inventory: Behavioral systems version. International Journal of Behavioral Development*, 33, 470-478.

Bronfenbrenner, U. (1994). Ecological models of human development. *Readings on the development of children*, 2, 37-43.

Ferrara, P., Ianniello, F., Villani, A. i Corsello, G. (2018). Cyberbullying a modern form of bullying: let's talk about this health and social problem. *Italian journal of pediatrics*, 44(1), 14.

Flander, G. B., Bačan, M. i Matešković, D. (2010). Violent behavior among young people. Why is love important?.

Craig, W., Harel-Fisch, Y., Fogel-Grinvald, H., Dostaler, S., Hetland, J., Simons-Morton, B., Molcho, M., de Mato, M.G., Overpeck, M., Due, P., i Pickett, W.; HBSC Violence & Injuries Prevention Focus Group; HBSC Bullying Writing Group. (2009). A cross-national profile of bullying and victimization among adolescent in 40 countries. *Int. J Public Health*, 54 (2), 216-24.

Curtner-Smith, M. E. (2000). Mechanisms by which family processes contribute to school-age boys'bullying. *Child Study Journal*, 30 (3), 169-169.

Dake, J. A., Price, J. H. i Telljohann, S. K. (2003). The nature and extent of bullying at school. *Journal of school health*, 73 (5), 173-180.

Duncan, L. G., Coatsworth, J. D. i Greenberg, M. T. (2009). A model of mindful parenting: Implications for parent-child relationships and prevention research. *Clinical child and family psychology review*, 12 (3), 255-270.

Espelage, D. L., Bosworth, K. i Simon, T. R. (2000). Examining the social context of bullying behaviors in early adolescence. *Journal of Counseling & Development*, 78 (3), 326-333.

Georgiou, S. N. (2008b). Parental style and child bullying and victimization experiences at school. *Social Psychology of Education*, 11 (3), 213-227.

Gini, G. i Pozzoli, T. (2009). Association between bullying and psychosomatic problems: A meta-analysis. *Pediatrics*, 123 (3), 1059-1065.

Gini, G., Albiero, P., Benelli, B. i Altoe, G. (2008). Determinants of adolescents' active defending and passive bystanding behavior in bullying. *Journal of adolescence*, 31(1), 93-105.

Handler, M. W., Rey, J., Connell, J., Thier, K., Feinberg, A. i Putnam, R. (2007). Practical considerations in creating school-wide positive behavior support in public schools. *Psychology in the Schools*, 44 (1), 29-39.

Klarin, M. (2002). Dimenzije obiteljskih odnosa kao prediktori vršnjačkim odnosima djece školske dobi. *Društvena istraživanja*, 11(4-5 (60-61)), 805-822.

Klarin, M. i Đerđa, V. (2014). Roditeljsko ponašanje i problemi u ponašanju kod adolescenata. *Ljetopis socijalnog rada*, 21 (2), 243-262.

Klarin, M., Proroković, A. i Šimunić, A. (2014). The Role of Intergenerational Transmission of Parenting in Close Relationships of Male and Female Adolescents. *Mediterranean Journal of Social Sciences*, 5 (20), 1821-1832.

Maccoby, E. E. i Martin, J. A. (1983). Socialization in the context of the family: Parent-child interaction. *Handbook of child psychology: formerly Carmichael's Manual of child psychology/Paul H. Mussen, editor*.

Nickerson, A. B., Mele, D. i Princiotta, D. (2008). Attachment and empathy as predictors of roles as defenders or outsiders in bullying interactions. *Journal of School Psychology*, 46 (6), 687-703.

Nikiforou, M., Georgiou, S. N. i Stavrinides, P. (2013). Attachment to parents and peers as a parameter of bullying and victimization. *Journal of criminology*, 1, 1-9.

Olweus, D. (1998). *Nasilje među djecom u školi: Što znamo i što možemo učiniti*. Zagreb: Školska knjiga.

Onder, F., & Yurtal, F. (2008). An Investigation of the Family Characteristics of Bullies, Victims, and Positively Behaving Adolescents. *Educational Sciences: Theory and Practice*, 8(3), 821-832.

Onyskiw, J. E. i Hayduk, L. A. (2003). Processes underlying children's adjustment in families characterized by physical aggression. *Family Relations*, 50 (4), 376- 385.

Pettit, G. S., Laird, R. D., Dodge, K. A., Bates, J. E. i Criss, M. M. (2001). Antecedents and behavior-problem outcomes of parental monitoring and psychological control in early adolescence. *Child Development*, 72 (2), 583–598.

Raboteg Šarić, Z. (2014). *Odnosi adolescenata s roditeljima i vršnjacima*. U: *Psihološki aspekti suvremene obitelji, braka i partnerstva*. Jastrebarsko : Hrvatsko psihološko društvo i Naklada Slap, 125-147.

Rajhvajn Bulat, L. i Ajduković, M. (2012). Obiteljske i psihosocijalne odrednice vršnjačkoga nasilja među mladima. *Psihologijske teme*, 21 (1), 167-194.

Rigby, K. (2013). Bullying in schools and its relation to parenting and family life. *Family Matters*, (92), 61.

Rohner, R. P. (1999). Acceptance and rejection. *Encyclopedia of human emotions*, 1, 6-14.

Rohner, R. P. (1975). They love me, they love me not: A worldwide study of the effects of parental acceptance and rejection. *Anthropos*, 71, 918-920.

Rohner, R. P., Khaleque, A. i Cournoyer, D. E. (2012). Introduction to parental acceptance-rejection theory, methods, evidence, and implications. *Journal of Family Theory & Review*, 2(1), 73-87.

Salmivalli, C. (2010). Bullying and the peer group: A review. *Aggression and violent behavior*, 15 (2), 112-120.

Salmivalli, C., Lagerspetz, K., Björkqvist, K., Österman, K. i Kaukiainen, A. (1996). Bullying as a group process: Participant roles and their relations to social status within the group. *Aggressive behavior*, 22 (1), 1-15.

Sentse, M., Lindenberg, S., Omvlee, A., Ormel, J., i Veenstra, R. (2010). Rejection and acceptance across contexts: Parents and peers as risks and buffers for early adolescent psychopathology. The TRAILS study. *Journal of Abnormal Child Psychology*, 38 (1), 119-130.

Silk, J. S., Morris, A. S., Kanaya, T. i Steinberg, L. (2003). Psychological control and autonomy granting: Opposite ends of a continuum or distinct constructs? *Journal of Research on Adolescence*, 13 (1), 113-128.

Smetana, J. G. i Daddis, C. (2002). Domain-specific antecedents of parental psychological control and monitoring: The role of parenting beliefs and practices. *Child Development*, 73, 563-580.

Smokowski, P. R. i Kopasz, K. H. (2005). Bullying in school: An overview of types, effects, family characteristics, and intervention strategies. *Children & Schools*, 27 (2), 101-110.

Vasta, R., Haith, M. M. i Miller, S.A. (2005). *Dječja psihologija*. Jastrebarsko. Naklada Slap

Velki, T. (2012). Uloga nekih obiteljskih čimbenika u pojavi nasilja među djecom. *Psiholgijske teme*, 21 (1), 29-60.

Vulić-Prtorić, A. (2002). Strahovi u djetinjstvu i adolescenciji. *Suvremena psihologija*, 5 (2), 271-293.

Wang, J., Iannotti, R. J. i Nansel, T. R. (2009). School bullying among adolescents in the United States: Physical, verbal, relational, and cyber. *Journal of Adolescent health*, 45 (4), 368-375.

THE ROLE OF QUALITY OF FAMILY INTERACTIONS ON CHILDREN'S BEHAVIOR IN PEER VIOLENCE

Anna Alajbeg, PhD, lecturer, Faculty of Science

Sonja Kovačević, PhD, associate professor, Faculty of Humanities and Social Sciences

mr. sc. Joško Barbir, assistant, Faculty of Humanities and Social Sciences

Abstract: Peer violence in the contemporary scientific literature is recognized as a widespread and serious public health problem with long-term negative consequences for children and young people participating in it. According to Bronfenbrenner's social-ecological theory, peer violence is viewed as the result of a complex interactive interconnection of individual and contextual factors (family, school, etc.) and outcomes over time. Peer violence is analyzed as a group phenomenon in which children can be engaged in roles, namely: victims, bullies, active assistants, passive assistants, defenders and bystanders. Therefore, the aim of this paper is to provide an overview of the research to date that has addressed the role of family (interaction quality) factors in different children's engagement in peer violence. The review of research so far seeks to contribute to a better understanding of the phenomenon of peer violence, and in particular the factors that predict it, and may be an important new starting point for the design of school-based prevention programs.

Keywords: peer violence, family interactions